

Dobry člověk ještě žije a je tu i pro vás – Petr Červenka

Nikdy bych si nemyslela, že se dobrovolně zúčastním semináře o hmatových mapách. Zeměpis jsem na střední škole nenáviděla, protože jsem byla vždycky nespravedlivě klasifikovaná za neschopnost orientace na velkých školních mapách. Zkrátka mi nikdo nevěřil, že na mapy nevidím, když mohu číst a psát. To je však historie. Díky Petrovi Červenkovi a dalším iniciátorům tohoto semináře, jsem konečně prohlédla. Sice starší o půl století a mnohem méně vidoucí, ale zato více vědoucí. Uvěřila jsem totiž, že i mega prostor lze zviditelnit těm, kdo na mapy nevidí.

...

Petře, co vás přivedlo k haptickým neboli reliéfním hmatovým mapám?

...

Není právě logické, že mě k hmatovým mapám přivedla hudba. Můj učitel, u kterého jsem na ZUŠ studoval hru na klarinet a saxofon, byl totiž nevidomý a mě fascinoval braillovský notopis, který se četl hmatem. Byl to můj první zážitek s trojrozměrným znakem, nebo spíše s informací sdělitelnou prostřednictvím hmatu. Myslím, že to bylo už na vysoké, studoval jsem geografii a kartografii, když jsem se dozvěděl, že existují i hmatové mapy. To vedlo k tomu, že jsem se musel začít vážně zajímat o prostorovou orientaci nevidomých. Seznámil jsem se s Pavlem Wienerem, který tehdy organizoval kurzy prostorové orientace, a později jsem se stal členem týmu, který založil Institut rehabilitace zrakově postižených. Když byla v r. 2008 ukončena činnost Institutu, oslovili mě kolegové z brněnského střediska Teiresiás na Masarykově univerzitě. Nabídka se týkala pomoci zrakově postiženým studentům v oblasti map a grafiky, a také chtěli využít mé zkušenosti z prostorové orientace při zajišťování služeb studentům Univerzity.

...

Žil jste v Praze a přilehlých Roztokách u Prahy. Jak jste zvládl svůj přesun do Brna?

...

Nebylo to nijak dramatické. Ještě, když jsem pracoval v Institutu rehabilitace, seznámil jsem se s budoucí instruktorkou a svou budoucí ženou v jedné osobě, která vystudovala tyflopédii, takže jsem měl i jistou profesní podporu. V Brně sice trávím dost času, ale se svou rodinou žiju v Mělníku a dojíždění zvládám. Mám i spoustu aktivit v Praze, Teiresiás spolupracuje nejen s Elsou na ČVUT, ale s dalšími institucemi, které si vzaly za cíl zpřístupnit své prostory zrakově postiženým návštěvníkům. Jsem rád, že se na této činnosti mohu podílet, ať se jedná třeba o dávné zpřístupnění pražské botanické zahrady, Muzea hl. města Prahy, nebo v poslední době zpřístupnění zrekonstruovaného památníku na Vítkově.

...

Není obvyklé, aby se vystudovaný geograf a kartograf tak hluboko ponořil do problematiky osob s handicapem a věnoval se skoro celý profesní život lidem se slepotou. Neutrpěla tím vaše stavovská čest, když jste se stal instruktorem prostorové orientace?

...

Vůbec jsem nijak neutrpěl. Mám naopak dobrý pocit z toho, že vymýšlet kvalitní mapy a zpřístupňovat prostor nevidomým je právě to, co mou profesi prohlubuje a obohacuje. Pravda, někdy

to stojí víc času než je osmihodinová pracovní doba, ale když chci dělat pořádně to, co jsem vystudoval a co mě baví, ten čas a energii je tomu třeba věnovat. Pro prostorovou orientaci samozřejmě nestačí zvládnout pouze techniku chůze s bílou holí, člověk musí také prostudovat odbornou literaturu a seznámit se v praxi s možnostmi samostatného pohybu nevidomých v běžném prostředí. Důležité je především vnímat, co lidem se zrakovým handicapem reálně pomáhá. Možná to zní trochu formálně, ale mě hlavně uspokojuje, když dělám užitečnou věc. Zároveň se setkávám a spolupracuji s kreativními a vzdělanými lidmi, mezi nimiž nevidomí zdaleka nejsou výjimkou.

...

Jak vypadá v praxi to, čemu říkáte „vymyšlení hmatových map?“ Představuji si, že sedíte u globusu a meditujete, jak tu kouli učinit ještě trojrozměrnější!

...

Když jsem spolu s kolegy poznal, jak důležitá je představa prostoru pro lidi, kteří nevidí odjakživa nebo o zrak přišli, hledali jsme možnosti, jak naše vize hmatových map a plánek uvést do praxe. Jistě, jsou tu moderní technologie, navigace v mobilech a podobně. Jenže, navigace vás sice někam může dovést, ale představu o prostoru vám nedá. Nevíte, jak vypadá ulice, po které jdete, nevíte, jak je náměstí, uprostřed kterého stojíte, zakomponováno do města; nevíte, jak si představit město v souvislosti s dalším okolím, ať je to celá republika nebo třeba jen okres, ve kterém se nalézá. Takové vnímání vám ani nejdokonalejší navigace neumožní. Mapa to zvládne, pokud ji máte.

...

Jak to vlastně s těmi mapami je? Kdo se k nim dostane a jakým způsobem?

...

Před několika lety se podařilo střediskům Elsa na ČVUT a Teiresiás na Masarykově univerzitě navázat účelnou spolupráci se společností Seznam. Jak víte, Seznam provozuje portál Mapy.cz. Ukázalo se, že je možné zpřístupnit internetové mapy i osobám se zrakovým handicapem. V r. 2014 se v rámci internetového portálu mapy.cz spustila zcela nová služba, tedy haptické mapy.cz, která umožňuje vytisknout mapy z tohoto portálu na mikrokapslový papír a poté pomocí fuseru je zpřístupnit jako reliéfní objekt pro hmatové vnímání. Je to zcela jednoduché a trvá to pár minut. Tehdy byly k dispozici základní mapy České republiky v podobě podrobných map s uličními sítěmi. Tak je možné hmatem zjistit, jak na sebe navazují ulice a jednotlivé části měst. V r. 2017 se tuto službu podařilo rozšířit i na Slovensko, a to včetně dalších haptických map ve dvou měřítcích, středním a malém. Před několika dny jsme tuto službu dále rozšířili, takže podklady pro vytištění haptické mapy je možné stáhnout v rámci celé Evropy. Naše meta je obsáhnout celý svět, což by se mělo uskutečnit do konce r. 2019. Nyní čekáme reakci kolegů ze zahraničí, protože dosud bylo možné získat hmatové mapy jen jako originálně - mnohdy ručně - vyrobené a tak je toto zpřístupnění a zrychlení zcela ojedinělou službou.

...

Jak vypadá fyzicky třeba mapa ČR. Dosáhnu na její obrysy a najdu detaily? Jak bude vypadat mapa světa?

...

Nemůžete si práci s těmito mapami představit jako třeba nástěnnou školní mapu. I v tom nejmenším měřítku, což je 1 : 300 000 je Česká republika znázorněná na 26. listech papíru formátu A 4, a to je

přibližně 1,5 čtverečního metru. To by určitě nebylo praktické a představu o prostoru byste stejně nedosáhla.

Unikátní ale je, že poprvé je mapové dílo představeno komplexně, to znamená, že jednotlivé listy na sebe kontinuálně navazují, a je možné si vybrat, jaké místo a v jakém měřítku mě daný prostor zajímá.

A co víc – do mapy je možno vyznačit třeba důležité orientační body a vytečkovat trasu z bodu A do bodu B, což se dá zvládnout se základní znalostí běžného grafického programu. Záleží pak na konkrétním subjektu, aby mohl takové mapy nabídnout, např. v rámci sociálních nebo veřejných služeb.

...

Nyní tedy přišla doba revolučních změn pro uživatele map. Jaká je poptávka?

...

Poptávka po mapách je v naší republice spíš individuální nebo se týká nějaké specifické skupiny. Ke škodě nevidomých se o haptické mapy prozatím příliš nezajímají školy pro zrakově postižené, ani Tyflocentra nebo Tyfloservisy. Problém je možná v tom, že se prozatím nevěnuje příliš energie osvětě a propagaci těchto informací, které k samostatnému pohybu a získávání poznatků o prostředí patří. Paradoxně větší zájem jsme zaznamenali u škol, kde v rámci inkluze studují nevidomí žáci. Vyučující se snaží, aby nebyli nevidomí žáci v jednotlivých předmětech diskvalifikováni. Prvořadě k tomu patří mapy, ale také plánky a další objekty, které je možno modifikovat do reliéfního formátu, např. vlnky států a podobně. Tyhle možnosti jsou, ale mnozí nevidomí, zvláště starší generace, o nich nevědí.

...

Středisko Teiresiás ve spolupráci s Elsou se tedy o propagaci málo snaží?

...

Pořádáme samozřejmě speciální semináře a besedy s praktickými ukázkami, ale stále zjišťujeme, že obecné povědomí o využití map a trojrozměrných modelů je prozatím ve stádiu zrodu. Občas si nás pozve nějaká zájmová organizace, třeba Okamžik nebo Asociace rodičů a přátel dětí se zrakovou vadou, ale většinou se zájem o zpřístupnění s využitím map a plánů týká spíš kulturních institucí. Určitě nás těší zájem veřejnosti, ale přeci jen, prvoplánově se chceme starat o nevidomé v co nejširším záběru. Je to asi otázka času, podobně vypadala před lety poptávka po zpřístupnění budov, dopravy a dalších objektů pro zrakově postižené. Majáčky, ozvučené křížovatky a hmatové značení byly pro mnohé uživatele, ale i správní úředníky, sci-fi. Zažili jsme to i na Masarykově univerzitě v Brně. A dneska je naprosto normální, že se zde nevidomí studenti pohybují zcela samostatně a o prostorách mají velmi reálné představy. To se netýká jen hlavních budov, ale i nových staveb a rekonstrukcí. To je zkušenost, kterou si s sebou ponesou do života. Nejsou zvyklí na neustálý doprovod a asistenci, takže jejich život se obohatil o nové kvality, které již považují za samozřejmé.

V České republice jsme si rychle navykli, že se zpřístupňuje doprava, pohyb po kulturních a veřejných institucích. V zahraničí nám častokrát některá řešení přístupnosti závidí. Možná, že takový efekt budou mít i podklady pro tisk haptických map. To ukáže budoucnost.

...

Uvažujete někdy o změně cílové skupiny? Vaše zkušenosti by se určitě daly aplikovat i v dalších komunitách osob s handicapem.

...

Tak o tom jsem zatím neuvažoval. Nedávno mi sice bylo padesát let, ale nemyslím si, že bych pro nevidomé už všechno vymyslel a uvedl do praxe. To, co dělám, dělám rád, a díky zpětné vazbě a spolupráci dalších nadšenců, se mi to snad daří dělat dobře.

Delicie Nerková

Jaroslava Novotná, publikováno v časopise Zora 2019